

УДК 657.6 (477)

Здирко Н.Г., асистент

Гордєєва К.В. студентка 4-го курсу факультету Економіки та підприємництва

Вінницький національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ В УКРАЇНІ

© *Здирко Н.Г., Гордєєва К.В.*

В статті визначено теоретичні аспекти сутності аудиторського ризику та вплив факторів на його визначення в Україні.

Ключові слова: Аудиторський ризик, суттєвість, помилка, оцінка ризику

In the article determined the theoretical aspects of the nature and impact of audit risk factors for its determination in Ukraine.

Key words: Audit risk, materiality, mistake, risk assessment

В статье определено теоретические аспекты сущности аудиторского риска и влияние факторов на его определение в Украине.

Ключевые слова: Аудиторский риск, существенность, ошибка, оценка риска

Вступ. На сучасному етапі формування умов господарювання для економічної діяльності суб'єктів господарювання, а також організації їхньої аудиторської перевірки існує певна нестабільність. Саме тому сучасна економічна діяльність характеризується наявністю цілої системи ризиків, пов'язаних з відсутністю вичерпної інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання у ринковому середовищі, що суттєво впливає на процес прийняття управлінських рішень та їх наслідки.

Аудиторська діяльність виступає одним із видів підприємницької діяльності, але має власні специфічні характеристики. Саме це стає причиною існування ризиків особливого типу. Аудитор повинен чітко розуміти і усвідомлювати, в чому полягає суть того чи іншого ризику, які його складові, як його визначити та який його максимальний допустимий рівень.

Актуальність теми підтверджується тим, що аудиторський ризик, як показник, дозволяє приймати обґрунтоване рішення аудитором і глибше зрозуміти суть предмета аудиторського

дослідження. Метою даної статті є узагальнення та систематизація знання про аудиторський ризик, проблему його визначення та вплив на формування аудиторського висновку. Крім того, важливим моментом є взаємозв'язок аудиторського ризику та суттєвості в аудиті, що також виступає предметом дослідження в даній статті.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Міжнародних стандартів аудиту (далі МСА), аудиторський ризик - це ризик або небезпека того, що аудитор зробить неправильний висновок щодо фінансової звітності після виконання ним аудиторських процедур, тобто за неправильно складеною фінансовою звітністю буде представлений аудиторський висновок без застережень і навпаки [1].

Опираючись на дослідження Діденка С.В., бачимо, що вивчення ризику в аудиторській діяльності передбачає виявлення та оцінювання впливу зовнішніх та внутрішніх по відношенню до аудиторської фірми чинників. До зовнішніх чинників відносяться:

- часті зміни у законодавстві, що регулюють підприємницьку діяльність взагалі та аудиторську зокрема;
- політична нестабільність;
- економічна ситуація в країні;
- рівень підприємницької активності в регіоні;
- конкуренція на регіональному ринку аудиторських послуг;
- форс-мажорні обставини.

Внутрішні чинники, що впливають на рівень ризику аудиторської діяльності:

- кадрова політика, що реалізується керівництвом аудиторської фірми;
- помилки в управлінні фірмою: необґрунтованість у прийнятті управлінських рішень, розподілі обов'язків, організації контролю за роботою підлеглих, неефективна система мотивації праці, неузгодженість у діях управлінського персоналу;
- взаємовідносини між партнерами-засновниками аудиторської фірми;
- залежність від конкретного клієнта;
- рівень компетенції керівника;
- внутрішній психологічний клімат в колективі. [8]

Відповідно до загальновідомої теорії ризиків в аудиті існують такі види ризиків:

1. *Ризик професійної здібності аудитора.* Він визначається

суворим підходом до вибору фірми, яку потрібно перевірити. Під час прийняття рішення щодо проведення перевірки аудиторська фірма звертає увагу на репутацію [чесність, відкритість] фірми-клієнта. Іншими словами, перевірка фірми-клієнта не повинна нанести втрат аудиторській компанії та її клієнтам.

2. *Ризик очікування клієнта* – це ризик незадоволення клієнтом основними положеннями аудиторського висновку. У випадках, коли клієнта не влаштовує аудиторський висновок або хід проведення аудиторської перевірки, він у подальшому може відмовитись від послуг даної аудиторської фірми.

3. *Аудиторський ризик* – це ризик того, що аудитор висловить невідповідну думку, якщо фінансові звіти містять суттєво викривлену інформацію [2].

Орієнтуючись на МСА, загальний аудиторський ризик включає такі структурні компоненти, як властивий ризик, ризик контролю та ризик виявлення.

Властивий ризик - це здатність залишку на певному бухгалтерському рахунку або у певній категорії операцій до суттєвих перекручень, або здатність до перекручень по цих показниках у комплексі з перекрученнями по інших рахунках чи операціях, з припущенням, що до них не застосовувалися заходи внутрішнього контролю підприємства. [6]

Ризик контролю - це ризик неефективності внутрішнього контролю та системи бухгалтерського обліку. Він полягає у тому, що системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю не завжди функціонують настільки ефективно, щоб своєчасно запобігти, викрити та виправити помилки, які можуть статися у залишку по певному бухгалтерському рахунку або у певній категорії операцій. Ризик виявлення помилок полягає у тому, що аудиторські процедури підтвердження не завжди можуть виявити помилки, що існують у залишку по певній категорії операцій, які можуть бути суттєвими самі по собі або у комплексі з перекрученнями в інших залишках. Ризик аналітичних процедур - це ризик того, що аналітичні процедури не можуть виявити суттєвих помилок. Ризик тестування деталей - ризик того, що в результаті проведених детальних тестів не буде виявлено суттєвих помилок. Певний ризик виявлення помилок існує завжди, навіть коли аудитор перевірить 100 % залишків по рахунках або всі види операцій, тому що більша частина

аудиторських доказів має скоріше запевнюючий (аргументаційний), аніж підсумковий характер. [7]

Існує взаємозв'язок між ризиком невиявлення помилок та комбінованим властивим ризиком і ризиком невідповідності внутрішнього контролю. Наприклад, якщо властивий ризик і ризик невідповідності внутрішнього контролю мають значний рівень, то необхідний рівень ризику невиявлення помилок має бути достатньо низьким, щоб забезпечити зменшення аудиторського ризику до прийнятного рівня. З іншого боку, якщо властивий ризик і ризик невідповідності внутрішнього контролю оцінюються як низькі, то аудитор може збільшити вже оцінений ризик невиявлення помилок та змінити масштаб аудиту, розмір вибіркового перевірок, розмір суттєвості по операціях і таким чином зменшити аудиторський ризик до прийнятного рівня. [1]

Що більшим є властивий ризик і ризик невідповідності внутрішнього контролю, тим більше аудиторських доказів необхідно отримати аудитору протягом виконання незалежних процедур перевірки. Якщо аудитор оцінив властивий ризик і ризик невідповідності системи внутрішнього контролю як значний, йому необхідно отримати докази, які підтверджують правильність прийнятого ним рішення, використовуючи для цього незалежні процедури перевірки. Ці заходи дають змогу зменшити ризик невиявлення і, як наслідок, довести аудиторський ризик до прийнятного рівня. Якщо аудитор визнає, що ризик невиявлення стосовно тверджень фінансової звітності по залишках на рахунках або категорії операцій по певних рахунках не може бути зменшений до сприятливого рівня, йому необхідно скласти негативний висновок або дати відмову від аудиторського висновку. [5]

У сучасній науковій літературі методи оцінювання ризику об'єднують у чотири групи:

1) *експертні* - дають змогу визначити рівень ризику в разі, якщо відсутня необхідна інформація для здійснення розрахунків або порівняння (грунтуються на опитуванні кваліфікованих спеціалістів з наступною обробкою результатів);

2) *економіко-статистичні* - застосовуються лише за наявності достатньо великого обсягу статистичної інформації для отримання великої кількості величин рівня ризику;

3) *розрахунково-аналітичні* - призначені для розрахунку

відносно точного кількісного вираження рівня ризику на основі внутрішньої інформаційної бази самого підприємства;

4) *аналогові* - дають змогу оцінити рівень ризику за окремими операціями на основі порівняння з аналогічними [3].

М. Клименюк та І. Брижань пропонують проводити кількісну оцінку ризику після його ідентифікації та віднесення до однієї з трьох категорій: відомі ризики, передбачені й несподівані ризики. [4]

Крім зазначених методичних підходів до оцінювання ризику аудиторської діяльності, Т.Г. Гайдук та О.Т. Олендій пропонують використовувати метод аналогій [3].

Це також відноситься й до оцінювання ризику по окремій аудиторській перевірці, оскільки отримана величина ризику не буде враховувати оцінки внутрішнього ризику і ризику контролю в конкретних умовах господарювання, що не дасть змоги належним чином спланувати аудиторські процедури. Виключення можливе лише для оцінювання величини властивого ризику підприємств, що працюють в одній галузі, і за умови, що таке оцінювання максимально наближене одне до одного у часовому проміжку (тобто, за умов відсутності суттєвих змін у стані галузі та на ринках збуту продукції). При відсутності достатньої статистичної інформації для оцінювання передбачуваних ризиків застосовується метод експертних оцінок, метод дерева рішень, який допускає графічнупобудовувариантів рішень, що можуть бути прийняті, та оцінювання можливих подій. На основі отриманих кількісних і якісних оцінок здійснюється планування заходів з мінімізації ризиків. [8]

Існує взаємозв'язок між суттєвістю і ризиком аудиторської перевірки - чим суттєвіше здійснюється перевірка, тим нижчим є ризик аудиту, і навпаки. Аудитору необхідно брати до уваги такий зв'язок при визначенні характеру, часу і розміру процедур перевірки. [5]

При оцінці ймовірності неправильного представлення фінансової звітності аудитор повинен оцінити, чи можуть бути визначені помилки в ній як суттєві.

Помилки фінансової звітності складаються з:

- ✓ помилок, знайдених аудитором у процесі аудиту облікової інформації, що стосується періоду перевірки;
- ✓ абсолютного впливу відхилень у достовірності

початкових залишків на рахунках бухгалтерського обліку;

✓ помилок, що з'являються після більш правильної оцінки аудитором інших помилок, котрі не можуть бути спеціально визначені (прогнозні помилки). [9]

Л.М. Янчева та Н.С. Кімова у своєму дослідженні наголошують на тому, що аудитор має проаналізувати, чи насправді помилки є суттєвими. Якщо він дійде висновку, що помилки можуть бути суттєвими, він повинен порушити питання про скорочення аудиторського ризику шляхом подальшого продовження процедур перевірки або висунути додаткові вимоги до керівництва клієнта щодо внесення виправлень до фінансової звітності підприємства. У деяких випадках керівництво може зажадати самостійно скоригувати свою фінансову звітність з урахуванням виявлених помилок та переключень. [10]

Висновок: Отже, проведення аудиторської перевірки завжди супроводжується певним ризиком, виявлення і мінімізація якого є головним завданням аудитора перед початком планування аудиту. В Україні при наданні аудиторських послуг варто приділяти більшу увагу питанням оцінки та управління аудиторським ризиком. Окрім того, важливим моментом має бути оцінка впливу аудиторського ризику на формування висновку аудитора. Провівши огляд визначень авторів щодо питання сутності та визначення аудиторського ризику, бачимо, що аудиторський висновок тісно пов'язаний із суттєвістю в аудиті, тож аудитор повинен вміти реагувати на ситуацію, яка може скластись та змінювати заплановані незалежні процедури перевірки, виходячи з переглянутої оцінки аудиторського ризику.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні Стандарти Аудиту, надання впевненості та етики: видання 2006 р. / Переклад з англ. Мови О.В. Селєзньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Тик, Л.Й. Юрківська. – К.: ТОВ «ІАМЦАУ «Статус»», 2006. – 1152с.

2. Миронова А.В. «Сутність та складові елементи аудиторського ризику», Чернівці, 2009р.

3. Гайдук Т.Г., Олендій О.Т. Ризики в аудиторській діяльності, їх особливості та аналіз // Фінансовий контроль. - 2007. - №4. - 55-64

4. Клименюк М.М., Брижань І.А. Управління ризиками в економіці: навч. посіб. – К.: Просвіт, 2000.

5. Аудит, методика і організація: Навч. Посібник. - Харків: ХНАМГ, 2007. – 163с.

6. Аудит в АПК, Бондар М.І. Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 188 с.

7. Аудит: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В. Я. Савченко, В. О. Зотов, С. А. Кириленко та ін. — К.: кнеу, 2003. — 268 с.
8. Діденко С.В. Модельовання управління ризиком аудиторської діяльності // Економіка і регіон. – 2009. - №1(20). – 139-142
9. Національні стандарти аудиту
10. Л.М. Янчева, Н.С. Кімова. Генезис облікової політики та її економічна сутність // ХДУХТ, Харків. – 2008. - №4